

Van Heussen en van Rijn en Dr. M. Schoengen „Monasticon Batavum” II, Amsterdam 1941, blz. 211/2.

2) „De Nederlandsche Leeuw” XXIII, 1904, kolom 317; Mr. P. C. Bloys van Treslong Prins „Genealogische en Heraldische Gedenkwaardigheden in en uit de Kerken der Provincie Utrecht”, Utrecht 1919, blz.297 sub. 64 en Mr. W. J. Baron d’Ablaing van Giessenburg Wapenboek der Ridders van de

Duitsche Orde Balije van Utrecht”, ‘s-Gravenhage 1871, blz. 25.

3) Afgedrukt in „Archief Aartsbisdom Utrecht” XIV, 1886, blz. 52 evv.

4) Archief Aartsbisdom Utrecht a.v. blz. 64 noemt in 1604 de priorin Wilhelmina van Abcoude van Meerden, oud 70 jaar en de geheel dove en blinde suppriorin J. v. Margaretha van Zuylen, oud 90 jaar!

Een Schilderij Centraal

Door een museum lopend kun je soms door een schilderij zo geboeid raken, dat de behoefte ontstaat van zo’n stuk wat meer te weten te komen. De compositie is opvallend of de voorstelling raadselachtig. Meestal biedt het museum ter plaatse geen hulp: een summier kaartje met de naam van de kunstenaar, een jaartal, een thema, is alles wat er aan informatie geboden wordt. Vaak, als men er thuis of in de bibliotheek het een en ander op naslaat, blijkt dat achter het betreffende schilderij een wereld schuil gaat, die zich natuurlijk ook niet zo makkelijk in een museumzaal laat uitleggen.

In het najaar nu, start het Centraal Museum in samenwerking met een studentenwerkgroep van het Kunsthistorisch Instituut onder leiding van prof. E. de Jongh, een reeks van zes thema tentoonstellingen onder de titel „Een Schilderij Centraal”. Daarvoor zijn schilderijen gekozen van Utrechtse kunstenaars uit de collectie van het Centraal Museum. Te beginnen met een anoniem *Kruisigingsdrieluik* uit de 15de eeuw, volgen verder *Portretten van de Utrechtse Jeruzalemvaarders* van Jan van Scorel (16de eeuw), *De Slapende Mars* van de 17de eeuwse Caravaggist Hendrick ter Brugghen, een 18de eeuwse *Stadsgezicht* van Pieter Jan van



Anoniem meester, *Kruisigingsdrieluik*, ca. 1460. Het eerste schilderij in de reeks „Een schilderij Centraal”, 22 sept. - 11 nov. 1979.

Liender, en *Steenbakkerij Ruimzicht* van de 19de eeuwse schilder Anton van Rappard. De serie eindigt in de twintigste eeuw met het *Zelfportret met Zwarte Band* van Pyke Koch.

Zoals de titel eigenlijk al impliceert, zullen in ieder van deze kleine exposities verschillende objecten (kunstwerken, documenten, foto's) het centraal staande schilderij van toelichting voorzien, en op die manier verschillende aspecten van dat ene stuk verduidelijken. Met name zal geprobeerd worden de voorstelling te verklaren, maar ook stijl en compositie krijgen de aandacht.

Ieder schilderij stelt daarbij natuurlijk zijn eigen problemen zodat de uitwerking van iedere tentoonstelling zal variëren. Zo wordt telkens een door kunsthistorici geconstrueerde context in elkaar gezet, die als richtingaanwijzer dient om meer van juist dat schilderij te gaan begrijpen.

Van het eerste schilderij in de reeks, het anonieme *Kruisigingsdrieluik*, komt bijvoorbeeld aan de orde door wie het geschilderd is, de betekenis van de voorstellingen, hun onderlinge samenhang, en de liturgische interpretatie van het geheel.

Dergelijke tentoonstellingen zijn op zichzelf niet nieuw. Musea in Londen en Parijs hebben hier al erva-

ring mee, en de resultaten zijn telkens weer verrassend. Ook in Nederland wordt op kleine schaal hier en daar geëxperimenteerd.

In Utrecht dus nu voor het eerst. Vooral het feit dat het hier gaat om werken van Utrechtse meesters die in relatie tot hun eigen context worden getoond, maakt deze reeks extra aantrekkelijk voor degenen die in het verleden van de stad geïnteresseerd zijn.

De eerste tentoonstelling over het Drieluik gaat van start op 22 september en zal duren tot 11 november.

De rest van de reeks, die zich over een jaar uitstrekt, is op de volgende data gepland: 24 november - 13 januari 1980 (de *Jeruzalemvaarders*); 26 januari - 16 maart (de *Slapende Mars*); 29 maart - 18 mei (het *Stadsgezicht* van Van Liender); 31 mei - 20 juli (*Steenbakkerij Ruimzicht*) en 2 augustus - 21 september (*Zelfportret met Zwarte Band*).

Affiches zullen telkens de verschillende exposities aankondigen.

Het museum publiceert bij iedere tentoonstelling een boekje in het bekende ringbandformaat, dat in uitgebreidere verhaalvorm de aspecten van het „centrale” schilderij nog eens toelicht.

Erik de Jong

Tekst en uitleg over een visitekaartje

Wanneer men jarenlang aan een project heeft gewerkt, is het plezierig daarop reacties te krijgen. Dat die reacties ook hard nodig zijn ligt voor de hand; bij zo'n grote klus als het in één keer openstellen van het Rijksmuseum Het Catharijneconvent, moet men wel steken laten vallen. Niet iedereen zal het voorts met de museale opvattingen en genomen beslissingen eens kunnen zijn. Men zal fouten en inconsequenties constateren. Om de fouten te kunnen herstellen is kritiek noodzakelijk. Zo'n kritiek moet dan wel redelijk en zakelijk zijn zoals het geval is met die van Erik de Jong in het juli/augustusnummer van het Maandblad Oud-Utrecht over de tentoonstelling „De Kogel door de Kerk?” in het Centraal Museum en de nieuwe opstelling van het Rijksmuseum Het Catharijneconvent. Ofschoon men het met De Jong op sommige punten oneens kan zijn, is zijn kritiek een waardevolle bijdrage tot de opgang zijnde discussie over historische musea en tentoonstellingen.

Datzelfde kan men niet zeggen van de kritiek van A. H. M. van Schaik in hetzelfde nummer. Daarin ontbreekt ieder begrip voor de problemen rond een historische museumopstelling met bijbehorende „beteksting”. In plaats daarvan zoekt hij het in dorre corrigeersels. Daarbij maakt hij in kort bestek zelf zoveel fouten en rukt hij beknopt geformuleerde zaken zo vaak uit hun logisch verband, dat een gedetailleerd weerwoord noodzakelijk is. Een dergelijke negatieve reactie gaat

namelijk een eigen leven leiden omdat nu eenmaal niet iedereen vanuit eigen achtergrond de waarde ervan kan beoordelen.

Direct is al duidelijk dat de criticus eigenlijk zeer huiverig staat tegenover kennisoverdracht aan een groot publiek vanwege het gevaar dat deze overdracht ten koste gaat van de inhoud. Nu zal niemand willen ontkennen dat dit gevaar bestaat. Daarom is er onzerzijds naar gestreefd de informatie én helder én verantwoord te laten zijn en vooral niet te vervallen in vulgariserende oppervlakkigheid. In hoeverre deze opzet is geslaagd, staat aan de kritiek ter beoordeling. Daarbij moet men zich echter wel realiseren dat het boekje *Tekst en Uitleg* (waarin de toelichtende teksten uit het museum zijn opgenomen) geen theologisch of kerkrechtelijk handboek is. Het is enerzijds bedoeld als een hulpmiddel bij het bezoek, anderzijds als geheugensteun voor nabeschouwing. Dat betekent dat bij de tekst over genade en sacramenten alleen de *gebruikelijke* manier van dopen (met water) wordt vermeld.

Zo ook is voor ons van meer belang dat hemel, hel en vagevuur eeuwenlang in literatuur, beeldende kunst en godsdienstondericht beschouwd zijn als „echte plaatsen”, dan dat geen enkele moderne theologe dat thans nog gelooft.

Gebrek aan begrip blijkt ook wanneer het verwijt valt dat de zondag omschreven wordt als „een dag waarop men niet mag werken” wat theologisch toch niet pri-